

UTAJÄRVI (Historiallinen aika)

Kohteen nimi:	Juorkuna Kiviniemi
MJ-rekisteritunnus:	1000015983
Määrittely:	Historiallisen ajan hautausmaa (kyläkalmisto)
Peruskartta:	3424 11 JUORKUNA
Koordinaatit:	N 7203817, E 497842 p =7206833, i = 3498014, z = n. 117,5 (keskikohta, YKJ)

Utajärvinen Anna-Liisa Valtanen (anna-liisa.valtanen(a)utajarvi.fi, gsm 050 5927 307) ilmoitti sähköpostitse 16.6.2010 Pohjois-Pohjanmaan museoon maakuntamuseotutkija Terttu Pellikalle Juorkunan Kiviniemessä olevasta Historiallisen ajan hautausmaasta. Ilmoituksessa viitattiin Arvi Korhosen toimittaman teoksen ” Utajärven vaiheita. Muistojulkaisu kirkon 200-vuotisjuhlaan” (Helsinki 1962), sivuille 259–260. Kyseinen kohta on osa Esko Matinollin kirjoitusta ”Utajärven kirkollinen elämä ja koululaitos”. Siinä kerrotaan kuinka Kiviniemeen perustettiin vuonna 1760 hautausmaa Särkijärven, Juorkunan, Vuotungin ja Sanginjärven kylä varten. Matinollin artikkeliin sisältyy ote 1840-luvun alussa laaditusta kartasta, johon merkitty Kiviniemen kalmisto voidaan tunnistaa nykykartoilta Juorkunan järven etelärannan keskiosassa olevaksi noin 300 metriä pitkäksi niemeksi, jonka itäpäähän kapea kannas yhdistää mantereeseen. Lisäksi Matinollin karttaotteesta käy ilmi se, että niemestä puoli kilometriä länteen oleva pieni saari on nimeltään Kalmosaari. Ilmoittajan vietin liitteenä olleiden kuvien ja Matinollin historiatietojen perusteella kyseinen kohde oli selvästi paikannettavissa ja kuvien rakenteet tunnistettavissa historiallisen ajan kammiohaudoiksi. Kohde ilmoitettiin 18.6. mahdollisena muinaisjäännettönsä Museovirastoon Marianna Niukkaselle, joka lisäsi kohteen muinaisjäännettörekisteriin. Allekirjoittanut pääsi tarkastamaan kohteen 18.8.2010.

Utajärven kirkosta noin 33 kilometriä koilliseen sijaitseva Kiviniemi on keskiosaltaan varsin kivikkoinen ja pohjoisrannaltaan suhteellisen jyrkkärantainen sekametsää kasvava niemi. Vielä vuoden 1967 peruskartassa niemi on merkitty yhteismaaksi. Niemen itäpäässä on alava ja kapea kannas, jonka kapeimman kohdan poikki on kaivettu noin metrin levyinen oja. Pohjoiskoillinen-etelälounas suuntaisen ojan keskikohdalle mitattiin sijainti $p = 7206809 / i = 3498157 (\pm 5m)$. Alanteen länsipuolella saaren niemiharjanteen tyvessä kankaan reunassa on kylmämuurattu kiviäita jokseenkin liitteenä olevan vuoden 1967 peruskarttaotteen itärajan paikkeilla tai mahdollisesti 10–20 metriä tämän linjan itäpuolella kuten sille mitattu sijainti näyttäisi osoittavan (aidan SSW-pää noin $p = 7206815 / i = 3498120$ ja NNE-pää noin $p = 7206835 / i = 3498145$). Matalan ja noin metrin levyisen aidan pituus on noin 45 metriä. Pääosin vaihtelevan kokoisista nostannaisista kylmämuuratun aidan keskellä on rauenneen kulkuaukon kohta. Aidan etelälounainen osa on paremmin säilynyt. Sekä kaivanto että aita näyttävät kuvatun mainitussa 1840-luvun kartassa.

Kuva ja kuvateksti teoksesta *Utajärven vaiheita. Muistojulkaisu kirkon 200-vuotisjuhlaan* (Helsinki 1962), sivu 259.

Kuva 2. Juorkunan vanha kyläbautausmaa Juorkunajärven Kiviniemessä 1840-luvun alussa laaditussa kartassa. Vasemmalla näkyvä, Kk-kirjaimin merkitty pikku saari oli vielä vanhempi hautauspaikka Kalmosaari. Maanmittaushallituksen arkisto.

Matinolli mainitsee (s. 260) vainajat sijoitetun ”yleensä ns. koppelihautoihin, jotka rakennettiin talojen ja kyläkuntien toimesta ja joita kiviniemessä on jatkuvasti jäljellä”. Koppelihautoilla tarkoitetaan kammiohautoja, jollaiset ovat varsin yleisiä vanhoilla hautausmailla. Kammiohaudat olivat yleensä yhden talon tai suvun hautoja. Kiviniemessä laskettiin tarkastuksen aikana 11 kammiohaudaksi tulkittua maakuoppaa. Itäisin yksittäinen kammiohauta sijaitsi pian kiviaidan länsipuolella saaren pohjoisrannan tuntumassa kohdassa $p = 7206851 / i = 3498118$. Sen ala oli noin $4,5 \times 3 - 3,5$ metriä ja syvyys noin 1,2 metriä. Muodoltaan kuoppaa voisi luonnehtia tasapohjaiseksi suppiloksi. Tämän koillispuolella oli kolme pienettä kuoppaa, joiden ala oli noin $1,5 \times 2,5$ m ja syvyys 50–60 cm. Kammiohaudan lounaispuolella oli vielä neljäs pieni kuoppa. Loput 10 kammiohautaa sijaitsivat tästä noin 150 metriä länteen saaren koivikkoisen länsipään jyrkän luoteisrannan tuntumassa. Aivan rantajyrkänteen yläpuolella on rivissä neljä kammiota, näiden eteläpuolella harjanteen päällä on viisi kammiota, näistä kaksi itäisintä hieman etelämpänä kuin kolmen läntisemmän kammion muodostama suora linja osoittaa. Kummankin rivin itäisimmät kammiot ovat jokseenkin kohdakkain. Alueen kymmenes kammio on eteläisemmän rivin läntisimmästä kammioista etelälounaaseen harjanteen päässä. Kammioiden länsipuolella saaren länsikärjessä on ainakin kaksi pienempää kuoppaa ja kammiorivien itäpään eteläpuolella ainakin kolme pientä kuoppaa. päältä katsoen neliömäisten kammioiden koko vastaa edellä mainittua eli se on noin $3,5 \times 4$ metriä. Läntiset kammiot ovat noin 1,5 metriä syviä. Kammioiden seinämät näyttivät olevat kiveä ainakin niissä kohdin missä ei ollut seinämiä peittävää sammalta. Kammiokuoppia reunusti matala valli.

Matinollin mukaan hautausmaa oli ajateltu vain väliaikaiseksi hautapaikaksi, siis kesähautapaikaksi niiksi ajoiksi kun kulku kirkolle oli hankalaa. Puhelinkeskustelussa A-L Valtasen kanssa (26.8.2010) kuitenkin kävi ilmi, että alueelta on löytynyt ihmisluita ja kalloja. Ilmeisesti ainakin pohjoisesta rantatörmästä oli tullut esiin luita. Niinpä paikallinen isäntä oli 1960-luvulla kerännyt luut ja toimittanut ne muualle (kirkkomaahan?) haudattavaksi. Huolellisesti tehdyt kammiohaudat, koko niemen erottaminen aidalla hautausmaaksi ja siellä kauan säilyneet luut osoittavat, että kyseessä on pitempiaikainen hautausmaa, ei pelkkä väliaikainen kesähautapaikka.

Läheistä Kalmosaarta, jonka Matinolli mainitsee karttatekstissä olleen aiempi hautapaikka, ei käynnin aikana tarkastettu.

Huomaa: yllä ilmoitettu keskikoordinaatti osoittaa koko alueen keskiosaa. Varsinaiset rakenteet ovat kahdella alueella:

Itäinen alue (kammiohauta, aita, oja) = N 7203809, E 497958 (keski)

Läntinen alue (10 kammiohautaa) = N 7203814, E 497758 (keski)

Kohde tarkastettu 18.8.2010

Aiemmat tutkimukset: -

Diat: PPM DG VH 5:2010:46:01-14

Kartta: Peruskarttaote 3424 11 JUORKUNA, p. 1967.

Oulussa 5.5.2011

Mika Sarkkinen

arkeologi

Pohjois-Pohjanmaan museo

UTAJÄRVI (Hist. aika) Kiviniemi

Hautausmaa.

3424 11 JUORKUNA

N 7203817, E 497842

p = 7206833, i = 3498014, z = n. 117,5 (keskikohta, YKJ)

Tark. 2010 M. Sarkkinen